

שע"י המכון התורני ירושלים

ייקהל - שבת שקלים תשפ"ד | גליון 65 | הפקה ועריכה: הרב נעם יעקובי שליט"א וצוות המכון התורני

תכלית ההתקלות

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם אֱלֹהֵם אֱלֹהֵי הַדְּבָרִים אֲשֶׁר צִוָּה" (שמות ל, א).
המפרשים שואלים, מדוע הזכיר כאן 'ויקהל' מה שלא הזכיר כן בשאר הצייונים. ושלושה טעמים נאמרו בדבר:

א. המהר"ם אלשיך פירש, כי המשכן בא לכפר על עון העגל ולכן צריך תשובת המשקל, כי מעשה העגל היה בהתקלות כאמרו **"ויקהל העם על אהרן"** (כי תשא לב, א), לכן כשם שעשו את העבירה על ידי התקלות כך גם התיקון צריך להיעשות על ידי התקלות.

ב. הרב "אור החיים" פירש, כי בהיות ש"קָרָן עוֹר פְּנֵי מֹשֶׁה" (שמות לד, לה) **"וַיִּירָאוּ מִגִּשְׁת אֱלֹהֵי"** (שמות לד, ל), לכן עתה הוצרך לומר **"ויקהל משה"** שכינס את כולם כדי שיתעוררו ויתחזקו ולא ייראו ממנו.

ג. היות שעתה מצווה אותם על השבת, לכן הוצרך לומר **"ויקהל"** לרמוז לנו שבשבת צריכים להתקלה קהלות לעסוק בתורה לכן נאמר **"ויקהל"**. כי תכלית השבת ניתן כדי ללמוד בו כמאמר הכתוב **"זכור את יום השבת לקדשו"** ובודאי לא משיגים קדושה אם מדברים דברים בטלים או קוראים עתונים, לכן אמר הנביא **"וקראת לשבת עונג לקדוש ה' מכובד וכבדתו מעשות דרכיך ודבר דבר"**. הרי מפורש שגם דיבור אסור, וצריכים לדעת כי עיקר העונג לקדוש ה' ולהקהיל קהילות ללמדם הלכות שבת, ועוד כי זה העיקר שאין השמחה שלימה אלא בהיות כל העם שומרי שבת. (קול יהודה - רבי יהודה צדקה)

וראה שולחן ערוך אורח חיים הלכות שבת (סימן רצ סעיף ב): **'אחר סעודת שחרית קובעים מדרש לקרות בנביאים ולדרוש בדברי אגדה, ואסור לקבוע סעודה באותה שעה. הגה: ופועלים ובעלי בתים שאינם עוסקים בתורה כל ימי שבוע, יעסקו יותר בתורה בשבת מתלמידי חכמים העוסקים בתורה כל ימי השבוע, והת"ח ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתייה קצת, דהרי הם מתענגים בלמודם כל ימי השבוע (ב"י סי' רפ"ח בשם ירושלמי).**

וב"משנה ברורה" שם ס"ק ו: ולדרוש וכו' - והעיקר יהיה אז ללמד לרבים את חוקי האלהים ואת תורותיו להורות הלכות שבת והאסור והמותר גם להמשיך לב השומעים באגדה המדריכים את האדם לראת שמים וכדאיתא בילקוט ריש פרשת ויקהל אמר הקב"ה למשה עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת וכו' להורות לישראל איסור והיתר וכו' ולא כמו שנוהגין עכשיו [ב"ח ומ"א].

רק בעובדי השם שייך המושג "ויקהל" כלומר אחדות אמיתית

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עֵדֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות ל, א).

יש לדקדק כיון דכתיב **"כל עדת בני ישראל"** לא היה צריך לומר **"ויקהל"**, כמו בריש פרשת קדושים שנאמר גם כן בהקהל כמו שפירש רש"י שם, ואעפ"כ לא נאמר שם **"ויקהל"**, כיון דכתיב **"כל עדת בני ישראל"**, וכן בריש פרשת **"אלה הדברים"**.

ויש לומר דהנה לא שייך קהלה וציבור וחיבור בעובדי עבירה, ואפילו אלפים הם, הכל כיחידים נחשבים, ונחשבים כל אחד לעצמו, אך בעבודת השם הם נקהלים הכל נפש אחד, והיינו דקמשמע לן כאן, כי ברדתו מההר ביום הכיפורים ונתכפר להם עון העגל אז ויקהל משה, כי עד עתה היו נפרדים. ועל פי זה יש לבאר, הא דטומאה מעכבת את היחיד מלהקריב קרבן, וצריך ליטהר באפר הפרה ואז יקרב לעשותו, אמנם זהו דוקא ביחיד אבל בציבור אינו כן, אלא טומאה הותרה בציבור, ואינם צריכים אפר פרה, וקשה דאפר פרה בא לכפר על עון העגל, וא"כ אדרבא עיקר החטא היה על שנהקלו בציבור על אהרן ואמרו **"עשה לנו אלהים"**, והסכימו ברבים לפרוק נזמים לעגל, וא"כ איך נהפוך הוא שציבור אינם צריכים אפר פרה. ולפי הנ"ל אתי שפיר, כי לא שייך קהלה וציבור בעובדי עבירה. (חתם סופר)

קריאת ארבע פרשיות זכר לחרבן בית המקדש

חז"ל תקנו לקרא את פרשת שקלים פרשת זכור פרשת פרה ופרשת החודש. יש לדעת שבכל דבר שלא כתוב במפורש בתורה אלא הוא מדרש חז"ל - עיקר הדברים זו כוונת המצוה. וזה מביא לידי גיחוך לקיים את המצוות דרבנן בלי תוכן הדברים, שבמצות דאורייתא העיקר הוא לעשות את המצוה, ובמצוות דרבנן העיקר זה לב המצוה. וכבצומות דרבנן שעיקר הצום הוא מדרכי התשובה ואילו יום הכיפורים העיקר הוא הצום, ואף שטעמו הוא משום שצום מדרכי התשובה מכל מקום העיקר הוא לצום שכך היא המצוה.

ועיקר התקנה של קריאת ארבעת הפרשיות היא **'זכר לבית המקדש'**, שהכי גרוע זה לשכוח מה אנו באמת, שאת העיקר אין לנו, ומשל לבן מלך שהמלך שלחו לגלות לכפר שעליו לזכור שהוא בן מלך, אבל אם הוא מתרגל להיות בן כפר וכל מה שהוא רוצה זה אוכל וכדו' זו הירידה הכי גדולה, ואיתא במדרש שלושה דברים מאסו ישראל ואין הקב"ה מחזירם להם עד שיבקשו שנאמר **"ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד מלכם"**, ולכן אנו עושים דברים זכר למקדש אבל העיקר זה המכוון. וכל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאילו נחרב בימיו.

ועל כן צריך לשוב בתשובה שזה עיקר המכוון בקריאת פרשיות אלו, ועל ידי זה תבוא אם ותקנח צואת בנה ויבנה בית המקדש. ובעיקר צריך להזהר כשנמצאים בציבור, שאם אחד יש לו רפיון אז ח"ו הוא חבר לירבעם בן נבט בגלל שהוא מקרר את כולם, ובפרט בשבת קדש ששבת זה אותיות תשב מלשון תשובה, וצריך להיות קשור גבוה מעל גבוה, ובעיקר בשבת אך באמת זה תלוי בכל הימים ובכל העשרים וארבע שעות.

(מתוך "דרכי שמואל" ויקרא - הגר"ש איערבראך זצ"ל)

גם לאחר יום כיפור צריכים חיזוק

"וַיִּקְהַל מֹשֶׁה" (שמות ל, א). פירש רש"י, **למחרת יום הכפורים.** וכתב על כך בספר **"עוללות אפרים"**, לא רק בערב יום כיפור, יש להקהל ולעשות גדרים וסייגים במצוות, אלא גם **למחרת יום הכיפורים**, יש להתקהל וללמוד, ולחיות בשלום ואחדות.

י"ט אדר א' תרפ"ח: רבי מאיר יחיאל ב"ר אברהם יצחק הלוי מאוסטרובצה זצ"ל, בעל "מאיר עיני חכמים"

בשנת ה'תרמ"ט החל לכהן כאב בית דין ורב העיר אוסטרובצה (פולין). לאחר פטירת מורו (ר' אלימלך מגרודז'סק) בשנת ה'תרנ"ב מונה במקומו לאדמו"ר הראשון מאוסטרובצה. תמיד היה בשמחה, אהב כל יהודי, אסף כספים עבור עניי ארץ ישראל, חי בפרישות מענייני העולם וכונה 'הגאון מאוסטרובצה'. בשנת ה'תרפ"ח השיב את נשמתו ליוצרה. בנו היחיד: אדמו"ר רבי יחזקאל. מספריו: "אור תורה", "מאיר עיני חכמים".

נולד לאביו ר' אברהם יצחק. מורו ורבו היה רבי אלימלך מגרודז'סק. מילדותו נודע כעילוי וכבר בגיל 10 החל לחדש חידושי תורה. בגיל 17 התחתן, התגורר בוורקי ושקד על לימוד התורה. בגיל 28 החל לכהן בהמלצת מורו, כרב העיר סקרנוביץ. במשך 40 שנה נהג לצום משבת לשבת ורק בלילות אכל מעט עד שבשנותיו האחרונות לא היה מסוגל כלל לאכול והרופאים לא הבינו כיצד הוא חי.

רבי מאיר יחיאל-האדמו"ר

לכך צריך לעבוד, עבודה קשה, עבודה מפרכת ומיגעת, עבודה הנותנת סיפוק לעושיה.

*

"האוסטרובצאי היה כל חייו רועד וחרד חרדה גדולה: כל העולם היה האוסטרובצאי - שונה ומטיף - הוא בבחינת מחצה על מחצה, ועל כל אדם לחשוב אולי הוא בעוונותיו מכריע חס ושלום כל העולם לכף חובה. יתכן, בכה האוסטרובצאי, שאני הנני במעשי הרעים גורם לכליון כל העולם כולו. או! געוואלד! איך לא יחשוב כל יהודי שבמעשי חורף משפט כליה ודן חלילה את כל העולם לשבט. מקורי היה האוסטרובצאי בשיטתו החסידית. לא על נקלה אפשר היה לחקות את טיב דרכו. הוא הרי היה "מלאך אלוקים בדמות אדם חי"?"

וכשהיו באים מנכר לראות אותו אמרו: מה גדול כחו של האדם להתעלות. הראיתם עור ועצמות? הקדושה בכל התפשטותה, הקדושה בכל צחותה? הרי אפשר להתקנא בו. הקנאה הרי אסורה. היא מוציאה את האדם מן העולם. אבל באוסטרובצאי אפשר היה להתקנא... ("ספר היובל - פרדס" - הרב ש. עלברג).

*

בשנת תרפ"א הוציא לאור תלמידו המובהק הרב י. רזנברג את הספר "אור תורה" על סדר בראשית ובו חידושי מוסר ורעיונות טוהר וכן מכלול של חשבונות חריפים ומופלאים המעידים על עומק ורוחב. בהקדמתו

לספר זה כותב המביא לבית הדפוס:

"וכל ימי הייתי מצטער כי שמעתתא דרב מבדרן (מפוז'ין) בעלמא וכל העולם מתבשם מתורתו ולא נאספו בכתב יד כדי דפיסה. כי כ"ק מרן שליט"א אינו רגיל לכתוב חידושי והתלמידים יכתבו לעצמם מעט מזעיר והמה מפוזרים בידי זרים ומעט אשר נמצא אתי כטיפה מן הים מה שרשמתי לי לעתות הפנאי, מה ששמעתי מפיו הקדוש ומה שהעתקתי לי מכתב"ק ומכתבי בניו היקרים בנו יחידו ר' יחזקאל וחתנו ר' דוד מגוסטנין ואמרת אל לבי חמדה טובה גנוזה תחת ידי. בשעת המכנסים פזר, להיות דולה ומשקה עדרים מתורת רבי. יתבשמו זקנים ונערים באשר יהיו הדברים מסודרים בדפוס, אמנם בהיות מן הנמנע שיהיה בהסכמתו כדרכו בקודש בנוגע לענייניו, אחור נסוגתי כי יראתי... אבל אחריכך אמרתי עת לעשות לד' ואבטח במידת טובו וענוותנותו כי לא יקפיד עלי".

הספר מהווה בבואה לשיטתו בחסידות. בפתחה הכתובה על ידי רבי מאיר יחיאל עצמו (היתה גנוזה במגירתו) מתבלט הרעיון המרכזי של "סור מרע ועשה טוב". רבי מאיר יחיאל מודד ושוקל את הפסוק הזה ומעביר אותו בכור ההגיון שלו והוא עולה כפורח ומשמש מסד לתורת אוסטרובצה. בספר עצמו - שלל רעיונות ושפע של חשבונות הערוכים ומסודרים לפי כל כללי החשבון המדויק. (ראה הפרק: "גימטריאות - פרפראות לחכמה"). רבי מאיר יחיאל הטיף את הטפותיו בעל פה. בכתב - מעטים המה דבריו וכפי שהמלבה"ד כותב "נסוגתי כי יראתי" ונעמוד

בשנת תרנ"ב רבי אלימלך נסתלק לבית עולמו והחסידיים שראו את הכוכב העולה מאיר עיני הגולה בתורתו ובהתנהגותו, החליטו לנסוע אליו בלי אומר ודברים. מבלי לשאול את רבי מאיר יחיאל נסעו אליו והטילו עליו את עטרת האדמו"רות. הם קבעו עובדה ורבי מאיר יחיאל היה להאדמו"ר מאוסטרובצה. אבל, הם עצמם לא היו עדיין את הקהל שממנו התגבש ציבור חסידי אוסטרובצה. אלפים מאחינו בני ישראל החלו להתעניין בתופעה הנדירה הזו, שנתגלתה בשמי פולין וכשהתחקו על עקבותיה וכשניסו לחדור לתוך תוככי מהותה והציצו לפרדס וראו כי הוא מלא וגדוש אילנות פורחים ומניצים - קסם להם הדבר והחלו לזרום לאוסטרובצה.

המון עם מתחיל נוהר לאוסטרובצה. השפעתו על וורשא ולודז עצומה והוא מרכז במשך הזמן עשרת אלפים חסידיים המסורים לו בלב ונפש וכל הגה היוצא מפיו קדוש להם. אוסטרובצה התעשייתית, המאוכלסת ברובה תלמידי חכמים ובני תורה, קטנה מהכיל את המון העם, הממלא את רחובותיה בשבתות ובמועדים וכן ביום רגיל. העיר שידעה את רבי מאיר יחיאל כרב, העוסק כל עיתותיו בתורה, מתנערת לפתע לחיים חדשים. היא הופכת להיות מרכז חסידי מובהק ולא זו בלבד אלא שהמקום הופך להיות גם מרכז לתורה ומאות תלמידים בעלי כשרונות עילויים ומוחות מחודדים, מתלקטים באוסטרובצה ובאים לשמוע תורה מפי הרבי. הם לומדים כאן כמו הרבי בעצמו: יומם ולילה. ממש בלי הפוגה. הם נעורים בלילות גם בכדי ללמוד וגם שמא הרבי יקרא להם באמצע הלילה וירצה לשוחח אתם בלימוד ולהבהיר בפניהם קושיא מסובכת או להתפלפל עמהם בהלכה. קיצורו של דבר השם: אוסטרובצה נישא בפי כל כפלא חדש בעולם החסידי...

*

מה רואים באוסטרובצה? דומה ואין שאלה זו במקומה. כיון שעד כה כבר למדנו להכיר את אוסטרובצה ויודעים אנו מה רואים שם. ואף על פי כן, יש ויש מה לראות. לראות את השיטה המיוחדת בחסידות שהתווה האדמו"ר זצ"ל רבי מאיר יחיאל הלוי. והשיטה הזו קונה לבבות בפשטותה. והפשטות הזו הלא היא: האמונה העמוקה בהשגחה, אהבת תורה בלי היסח הדעת ממנה, ענוות רוח והתרחקות מהתפארות ומרדיפה אחרי הכבוד ומכל שמץ של פרסומת, הסברת פנים לכל אדם, סלחנות מתוך רחבות לב, הנהגות לפנים משורת הדין, ואהבה בלתי מוגבלת לכל אדם מישראל ולכל יצור בבריאה. ואלה הבאים ורואים כל זאת, איך יעמוד להם לבם לא לנהות אחרי תנועה מופלאה זו? אבל ברור: אין מקום בתנועה זו למי שאינו בן תורה. העיקר הראשון: לימוד התורה וידיעתה ואידך פירושה היא זיל גמור... אם האדם הוא בן תורה, יודע הוא איך לקיים את מצוותיה, ואם הוא יודע איך לקיים מצוות, הריהו בהכרח האדם השלם. אבל, כדי להגיע

של ערבית הנאמרת בערב כשהחושך שולט על פני הארץ ואז אין האדם רואה מאומה וזוהי דרך האמונה... ואתה מוצא כדבר הזה גם אצל תפילין: תפילין של יד מסמלים את האמונה בה בשעה שתפילין של ראש מורים על מחשבה ועל חקירה. ולכן מניחים של יד תחילה סמל-האמונה ואח"כ של ראש סמל החקירה וחולצים של ראש תחילה ורק אח"כ של יד. ויפה אמרו איפוא חז"ל: "הסח בין תפילה לתפילה חוזר מצבא המלחמה", הכוונה היא לסח ומחלק בין שתי יסודות עולם אלה. הרי גם תורתנו שבכתב ובעל פה מיוסדת על שתי יסודות אלה. כי התורה שבכתב מסתיימת בפסוק: "לעיני כל ישראל", מה שמוכיח שישראל האמינו משום שכל מה שהתרחש - התרחש לעיניהם ולעומתה תורה שבעל פה היא מורשת דורות שנמסרה בעל פה, איש מפי איש, עד משה רבנו עליו השלום ושאתה מאמין בנתינתה מסיני באמונה שלמה. וכך קיים רבי מאיר יחיאל עצמו את מה שדרש מאחרים והיווה הדוגמה האישית של: "צדיק באמונתו יחיה".

*

שיחותיו היו תורה שלימה. כל מי שבא לפניו באיזה ענין שהוא, לא נענה לו מבלי להשתמש באיזו הסברה תורנית מענין לענין באותו ענין וכל מי שיצא ממנו הרגיש שנתווסף לו משהו במבנהו הרוחני ובטהרת אמונתו בהשגחתו של מי שאמר והיה עולם. וחכמת החיים שלו היכן היא? הרי כל מי שבא להוועץ אתו באיזה ענין שלא יהיה אם זו היתה מדיניות כלכלית או ענין פרטי בכולם גילה את שורש הבעיה ומצא דרכים לפתרונה. והיה מעשה ובא אליו אחד מחסידיו שהיה עשיר גדול ועסקיו: תעשיית ברזל. שמע רבי מאיר יחיאל את כל הענין והעיר הערות יסודיות שכאלה שראו בעליל שכל הענין הזה פתוח לפניו כבספר כתוב. ועצותיו היו ליתד פינה בשביל אלה שבאו לשאול בעצתו וליהנות ממנה. ורבי מאיר יחיאל ממשיך בד בבד עם הדרכת חסידיו גם בניהול עניני העיר. מ"פדינות" אין הוא נהנה והוא מתפרנס בצמצום ממשכורתו כרב העיר. שום הפצרות מצד העשירים שבחסידיו להטותו לקבלת כספים לכלכלת צרכי ביתו בהרחבה, לא הצליחו להשפיע עליו כלל.

הוא לא רצה לראות את עצמו כרבי. לא יכול היה לשמוע את המלה: רבי!..

רבש"ע! מה אתם רואים ב? מה אתם רוצים ממני? היה צועק ונאנח כשבאו אליו להפקד ולבקש מזור ומרפא לגוף ולנפש. אני לא רבי!.. היה מודיע בתוקף - והלא תדעו כי כל אחד מכם צדיק ממני בדרכי?... היה מתרעם עליהם.

*

שלושים ותשע שנים ישב רבי מאיר יחיאל על כס הרבנות האוסטרו-בוצאית ומתוך זה שלושים ושש שנים נהג באדמו"רות. הוא עלה בסולם וכשעמד על שלביו של הסולם והאיר בתורתו מבעד לשלבים הגבוהים את כל היהדות הפולנית ואת כל העולם התורני - הכירו בו גם גדולי דורו.

לא להתערב עם חברים רעים, כי אחדות כזו היא הרסנית, כי אפילו שאתה צריך לאהוב את כל אדם, אבל לא להתחבר עם כולם.

צריכים לתרום אבל רק ממון כשר

והאדמו"ר בעל ה"אמרי חיים" מויז'ניץ אמר, משמיעין על השקלים, שיתנו צדקה, אך בעת ובעונה אחת מזהירין על הכלאים, שלא יהיה בכסף הצדקה תערובת ח"ו של ממון שבא בדרכים פסולות, על ידי משא ומתן שלא באמונה, או בשאר דרכים לא כשרות, שהקב"ה אומר, 'אל תביא לי כסף כזה כדי לנקות את המצפון שלך על החטאים שלך, אלא עדיף שלא תעבוד ולא תתן צדקה, מאשר תכשל באיסורים ותביא לי צדקה'.

(ווי העמודים - הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א)

בפרק שיטת הלימוד על התופעה הזו המאירה את שיטתו בכללה. ואם כתב - לעצמו כתב שיהיו מזומנים אצלו לפרקים לשם עיון קל. וקל וחומר הוא שמיעט להתבטא בכתב בעת שביקש להטיף מוסר לחסידיו. הטפתו של רבי מאיר יחיאל היתה קולעת למטרה וכבשה לה לבבות בטהרת ההגיון, בעדינות הביטוי ובאופני הגישה.

הסבתו לשולחן בלילי שבתות עם קהל חסידיו היה משום תענוג ורוחני מיוחד במינו. כשהתחיל להגיד "תורה", היה כמעין המתגבר. רעיונות במוסר, בדרכי החסידות והסברות על האופי והמהות של עם ישראל, תורתו וארצו שטפו מפיו הזך כזרם בלתי פוסק והכל בהסברה פופולארית כזאת, שכל מי שהיו נהירים לו המושגים היסודיים בלבד, היה יכול להבינו.

וכך הוא מפתח את הסברתו הנפלאה על האמונה והחקירה. הקדימו לדון בנושא הרמב"ם והטור. בה בשעה שהרמב"ם מצדד בחקירה, מתנגד בעל הטורים לצורת החקירה במתרחש בכבושנו של עולם ומטיף רק לאמונה שאין עמה חקירה. רבי מאיר יחיאל מוכיח בשיחתו הנפלאה בשורת ראיות מאלפות שיש לחייב את שניהם, אבל השאלה היא: מי קודם למי? ועל כך באה התשובה: האמונה קודמת.

כיון שאפשר לאמונה בלי חקירה, אבל אי אפשר לחקירה בלי אמונה, חקירה שאין עמה אמונה - כפירה היא. יען כי רק מן האמונה יכול האדם לבוא לידי חקירה על מנת לחזק את אמונתו ולבססה וכשאדם שלם עם אמונתו - טוב כי יחקור אז במופלא ממנו. והגמרא מאשרת במסכת שבת (כא) "תחש קרן אחת היתה לו במצחו מלמד שטהור הוא". וההדגשה: "מלמד שטהור הוא" מרמזת שמי שאין לו אלא קרן אחת במצחו וזוהי דרך האמונה מובטח לו שטהור הוא...

שתי היסודות הללו ירדו כרוכים. אנו מוצאים כי בשמותיהם של בני משה: גרשום ואליעזר גם כן מובעת הכוונה הזו. אצל גרשום נאמר שמשו קראו כך: "כי אמר גר הייתי בארץ נכריה" לאמור: חקרתי בשדות נכר ומתוך כך באתי למסקנה האמיתית על יחודו של הקב"ה, ואצל אליעזר נאמר שנקרא כך על כי אמר: "אלהי אבי בעזרי" - כלומר: האמנתי אמונת אומן במציאותו ויחודו של השם יתברך. ויש קבלה בידינו שגרשום רפה באמונתו יען כי חרש בשדות נכר.

וכן - ממשך האוסטרו-בוצי את דבריו הנפלאים - אנו אומרים בתפילת שחרית: "אין כאלוקינו" ואח"כ: "מי כאלוקינו". שהרי לפי סדר הענינים צריכה לבוא השאלה: "מי כאלוקינו?" וכתשובה על כך בא המענה המוחלט: "אין כאלוקינו!" אבל בעקבות מה שאנו אומרים מובן הדבר היטב. מכיון שרק אחרי שהכרזת קבל עם: "אין כאלוקינו" • רשאי אתה לשאול ולחקור: "מי כאלוקינו?" מכיון שאז מובטחני בכ שתגיע שנית וביתר עוז למסקנתך והכרזתך הראשונה: אין כאלוקינו!...

ומכאן - אומר רבי מאיר יחיאל - אנו באים לחלוקה של קריאת שמע של שחרית הנאמרת בבוקר כשהאור שולט על פני הארץ ואז האדם משיג בשכלו את מה שענינו רואות וזוהי דרך החקירה וקריאת שמע

משמיעין על השקלים ועל הכלאים", צריכים אחדות אבל לא כלאים

במשנה בשקלים (פ"א ה"א) נאמר, "באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים", ואמר הרה"ק ר' יחיאל מאיר מאסטרו-בוצי זצ"ל מה הסמיכות בין שני הדברים, אלא שידוע בשם הספרים הקדושים, שהקב"ה אמר להביא מחצית השקל, ולא שקל שלם, כדי שכל אחד ירגיש שהוא עדיין חסר, וצריך להגיע לחבירו, ורק עם חבירו יחד, הוא יכול להיות שלם.

אבל צריך גם לדעת שאחדות הוא דבר מאד טוב, אבל לא עם כל אחד, וכמאמר העולם, צריך להיות טוב "לכל" אחד, אבל לא "עם" כל אחד, וזה הכוונה באחד באדר משמיעין על השקלים, שצריך להיות באחדות, שאליהם רומזים השקלים, אבל גם על הכלאים,

א. שבת שקודם ראש חודש אדר נקראת שבת "שקלים", על שם שתיקנו לנו רבותינו ז"ל לקרוא בה בעניין השקלים בפרשת "כי תשא".

ב. בשבת זו מוציאים שני ספרי תורה, בספר תורה הראשון קוראים שבעה עולים בפרשת השבוע, ואחר קריאת העולה האחרון שהוא משלים, אומר חצי קדיש לסיום שבעה עולים. ובספר תורה השני, המפטיר קורא בו בפרשת "שקלים", ובסיום הקריאה אומר אחר הברכה חצי קדיש נוסף.

ג. כשחל ראש חודש אדר בשבת קודש, מוציאים בו שלושה ספרי תורה: בספר ראשון, קוראים שישה עולים בפרשת השבוע, ולא אומר קדיש לאחריה, כיון שעדיין לא עלו לחובת היום שבעה קוראים. אמנם אם עלה "מוסיף" וקראו שבעה בראשון, אומרים קדיש. בספר שני, עולה "משלים" לקריאת ראש חודש (במדבר כח, ט-טז), ואומר חצי קדיש לאחריו. ובספר שלישי עולה "מפטיר" לקריאת "שקלים" בפרשת "כי תשא",

"פרומע נגיעה"

"שֵׁשֶׁת יָמִים תַּעֲשֶׂה מְלֹאכָה וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לְה' כָּל הַעֲשֶׂה בוֹ מְלֹאכָה יוֹמָת" (שמות לה, ב). וברש"י: "ששת ימים" - הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת.

וקשה למה צריך אזהרה, מהיכא תיתי שמשכן דוחה את השבת, וכי יש הוה אמינא שכתבת ס"ת ידחה את השבת, ואדרבא, במקום ששבת נדחית ילפינן מקראי, כמו בקרבנות ציבור?

אינני יודע את הפשט כאן, אבל אני רוצה לומר משהו: כל חטא העגל היה לפי פירוש הרמב"ן (לעיל לב, א) כעין "מצוה הבאה בעבירה", שרצו להעמיד תחליף למשה רבנו כדי לכוון יותר טוב, ומזה יצא קלקול. לכן בא משה להזהירם שלא ידחו עוד פעם עבירה בפני מצוה, שהיה אפשר לחשוב לזלזל קצת במצוות שבת - שהלא עוסקים בבנין המשכן.

זה היה אחד מיסודותיו של ר' ישראל סלנטר ז"ל שהאדם בעבודתו צריך להישמר ממצוה הבאה בעבירה. הוא קרא לזה "פרומע נגיעה". ידוע המעשה שיהודי פעם התעטף בציצית ותפח בציציותיו על הפנים של ר' ישראל ואמר לו רבי ישראל, מה אני אשם שאתה ירא שמים? כל מעשה שמספרים על רבי ישראל הוא מעשה רב וצריך לימוד, וכאן רצה רבי ישראל להראות לו איך המצוות תאבדנה ממנו בגלל שהוא לא נזהר מעבירות. רבי ישראל אמר משל על זה, כשהמגיד אומר דרשה וכולם רוצים להתקרב כדי לשמוע יותר טוב, ובדרכם יכולים לעבור על כמה וכמה עבירות, לדחוף אחרים ולדרוך על רגליהם, לכעוס, ולהתרגז, וכל זה בדרך לשמוע דרשה של מוסר ויראת שמים. זה אחד מהחידושים של מוסר, לשים לב על מצוות הבאות מהעבירות, שאינם שוות כלום. אילו זכינו היו כל המצוות שלנו נראים אחרת.

שמירת שבת מגינה מפני השריפות

"שֵׁשֶׁת יָמִים וגו' וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי יִהְיֶה לָּכֶם קֹדֶשׁ שַׁבָּתוֹן לְה' כָּל הַעֲשֶׂה בוֹ מְלֹאכָה יוֹמָת, לֹא תַבְעִירוּ אֵשׁ בְּכָל מִשְׁבְּתֵיכֶם בַּיּוֹם הַשַּׁבָּת" (שמות לה, ב, ג)

אחר שאמר "שבת שבתון" דהיינו מכל ט"ל מלאכות והבערה בכללם, למה הוציאה התורה הבערה מכלל המלאכות, ועיין רש"י עפ"י דברי חז"ל. ויש לבאר בדרך רמז ע"פ דברי רז"ל (שבת קט, ב) שאין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת, ובא להזהיר ולזרז בענין שמירת שבת דעליכם לשמור עצמכם מחילול השבת דאל"כ ח"ו תגרמו לדליקה בבתיכם.

וזה אומרו "וביום השביעי שבת שבתון", ואז עי"ז "לא תבערו אש בכל מושבותיכם" שלא תגרמו שתבער אש במושבותיכם.

ונמצא בספרי אגדות על גאון אחד שמו רבינו שמשון שהיה שכנו מחלל שבת, ותבעו רבינו שמשון לדין תורה, ואותו שכן לא הבין על מה ולמה

ואומר חצי קדיש, ולאחר מכן קורא ההפטרה "ויכרות יהודע". ד. בשבת "שקלים" מפטירים "ויכרות יהודע" (מלכים ב- פרק יא). וגם כאשר חל ראש חודש אדר בשבת, מפטירים כן, ולא את הפטרת שבת וראש חודש, כיון שענין שקלים שייך לראש חודש אדר. ועוד, שארבע פרשיות קבועות ועיקריות הן. והאשכנזים נהגו להתחיל מפסוק "בן שבע שנים", כנדפם בחומשים.

ה. ציבור שטעו ולא קראו פרשת "שקלים" בזמנה בשחרית, יקראוה במנחה. ואם לא נזכרו עד שעברה השבת, יכולים במהלך חודש אדר לקרוא בשבת אחרת את פרשת "שקלים". ואם טעו והקדימו לקרוא פרשת "שקלים" קודם זמנה, נחלקו הפוסקים בזה - הרב בארות המים ורבנו חיים פלאגי ז"ל סוברים כי שב ואל תעשה עדיף, ואין לקרוא שנית בזמנה. אך דעת הגאונים החיד"א ורבנו ישראל יעקב אלגאזי ז"ל והיפה ללב, שיחזרו ויקראו בשבת הקבועה לה. וכן המנהג.

(מתוך "פורים בציון" מהגאון רבי בן ציון מוצפי שליט"א)

תובעו כי השכנות ביניהם טובה ומעולם לא הזיקו בשום דבר, ובבואם לבית דין נתבקש רבינו שמשון לנמק את מהות התביעה ואמר לדיינים הלא אמרו חז"ל שאין הדליקה מצויה רק במקום שיש חילול שבת, וכיון שמחלל השבת גר בסמיכות לי הרי יש לחשוש שמא תהיה דליקה ואפסיד את רכושי. על כן או שיקנה ממני ביתי שלי או שיקבל על עצמו אחריות למקרה של דליקה. ואותו אחד הבין מיד כמה קשה עוונה של שבת וקיבל עליו לעשות תשובה ולשומרה מעתה.

(אמרי ברוך - רבי ברוך אברהם טולידאנו וכדברי החיד"א בסמוך)

חביבות מעשה המשכן

"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדְּבָר אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר" (שמות לה, ד).

התורה מאריכה באריכות גדולה וכופלת את פרשת עשיית המשכן כלי הקודש ובגדי הכהונה, וזה משום חביבות המשכן לקב"ה. וכן כתב הרמב"ן (לה, ה) שהפרשה נכפלה משום חפץ ה' במלאכה, וכענין מה שאמרו במדרש יפה שיחתן של עבדי אבות יותר מתורתן של בנים, ואף שבאמת כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה, וכן מבואר בגמרא (ברכות כא, א) שברכות התורה נלמדות מהא דכתיב "כי שם ה' אקרא ה' גודל לאלקיני" ומבאר המהרש"א 'מצאתי כתוב דהכי משמע ליה ברכת התורה, דכתוב "כי שם ה' אקרא" דהיינו כשאני קורא בתורה שהיא כולה שמות של הקב"ה, שכל התורה באותיותיה היא שמותיו של הקב"ה כדאיתא במדרשות אז "ה' גודל לאלקיני", ואם כן אין זה קושיה כל כך אמאי האריכה התורה בפרשיות אלו דהא כולה שמותיו של הקב"ה, אולם מכל מקום כיון שלנו נכתבה התורה בצורה שזה סיפור מלאכת המשכן ושיחת עבדי אבות, מזה רואים את חביבותם לפני הקב"ה. וחביבות מעשה המשכן הוא משום שהמשכן הוא גילוי האהבה של הקב"ה לישראל שאחרי חטא העגל נתרצה להם וציוה להקים משכן להשרות שכינתו בתוכם.

(דרכי שמואל - רבי שמואל אויערבאך)

מי שבעצמו תורם - יכול להתרים

"קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לְה' כָּל נָדִיב לְבוֹ יִבְיָאָה" (שמות לה, ה).

להתרים אחרים יכול רק מי שהוא עצמו גם נותן ומתנדב כראוי, וזו הכוונה "קחו מאתכם" - התרימו אחרים, אולם רק "כל נדיב לבו" יוכל להתרים גם את האחרים, והוא "יביאה".

לזה התכוון הפסוק (דברים טו, יא) "על כן אֲנֹכִי מְצַוְךָ לֵאמֹר פֶּתַח תְּפַתַּח אֶת יְדְךָ", כי ה' יתברך מצווה על אדם "לאמר" לדרוש מאחרים לתת צדקה [כמו שמפרש רש"י בכל מקום "לאמור" - לאחרים], אבל רק כאשר תחילה "פתוח תפתח את ידך".

(מקרא מפורש)